

Тодоров Віталій Петрович,
здобувач Науково-дослідного
інституту публічного права

ПРАЦІВНИК ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ ЯК СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ

Відсутність єдиного тлумачення поняття «правоохоронний орган» у профільних законах негативно позначається на якості законодавчого регулювання правоохоронної діяльності в цілому, породило цілу низку суперечностей, плутанину та неузгодженість. Розглядаючи питання виокремлення службових осіб правоохоронних органів, як суб'єктів одержання неправомірної вигоди слід відзначити, що до правоохоронних органів відносяться ті, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції. Науковці вважають, що з урахуванням приписів статей 18-21 Закону України «Про національну безпеку України» сучасна система правоохоронних органів (органів правопорядку) має складатися з таких (чотирьох) складових: правоохоронні органи загального призначення (НПУ, ДБР, ДСНС, ДМСУ); правоохоронні органи спеціального призначення (ДПСУ, НАБУ, ДКВСУ, БЕБ); державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями (СБУ, УДО, НГУ); інші правоохоронні органи (Державна лісова охорона, органи фінансового контролю, рибоохорони та ін.) [1].

Ст. 216 КПК України [2] повноваження з досудового розслідування одержання неправомірної вигоди, вчинених працівниками правоохоронних органів, віднесено до підслідності ДБР, а щодо злочинів, вчинених службовими особами вищого складу правоохоронних органів – НАБУ (що визначає специфіку у питаннях організації досудового розслідування за даною категорією кримінальних проваджень, зокрема щодо взаємодії, координації, планування та проведення тактичних операцій тощо) [3, с. 27].

Формально, правоохоронними вважаються державні органи, які забезпечують законність та охорону правопорядку в державі, охорону законних прав та інтересів громадян, юридичних осіб, суспільства і держави в цілому. Але кожен науковець самостійно визначає ознаки, за якими ті чи інші органи відносять до правоохоронних. Зокрема, П. І. Хамула, розглядаючи місце правоохоронних органів в системі органів державної влади, виділяє такі ознаки правоохоронних органів: це орган державної влади (державно-владний характер діяльності

правоохоронного органу); до його повноважень належить застосування державного примусу; на нього покладено виконання спеціальних повноважень із реалізації правоохоронної функції держави як мета і основний напрямок діяльності, що здійснюється на професійній основі; його діяльність вимагає спеціального матеріально-технічного та кадрового забезпечення діяльності (зброя, спецзасоби, криміналістична техніка тощо); існують спеціальні вимоги та обмеження щодо його кадрового складу, особливий порядок їх добору, проходження служби, а також відповідальність, додаткові гарантії діяльності; підзаконний характер діяльності, тобто здійснення наданих повноважень у чітко визначених законодавством процесуальних формах; правозастосовний характер рішень [4, с. 5]. М. В. Ковалів виділяє правоохоронні органи серед інших, базуючись на наступних ознаках: державний орган, уповноважений законодавством на здійснення правоохоронної діяльності; повноваження правоохоронного органу спрямовані на виконання ними своєї діяльності, водночас їх порушення тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, матеріальну, кримінальну відповідальність; законні та обґрунтовані рішення правоохоронних органів є обов'язковими до виконання посадовими особами і громадянами; ознакою правоохоронних органів слід вважати професійність реалізації своїх повноважень, тому законодавством визначено особливі умови проходження співробітниками правоохоронних органів спеціальної професійної підготовки; правоохоронні органи у разі необхідності виконання своїх функцій, пов'язаних з виявленням та розслідуванням порушень закону, за передбачених законом умов можуть відхилятися від правових приписів, обов'язкових для усіх інших суб'єктів суспільних відносин [5, с. 171].

Визначаючи такі ознаки правоохоронних органів, науковці не звертають уваги, що по-перше, у пункті 2 ст. 131-1 Конституції України [6] вжито термін «органи правопорядку», нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями яких забезпечує прокуратура. З цього випливає, що органи правопорядку уповноважені проводити НСРД, а відповідно до змісту ч. 6 ст. 246 КПК України це має право робити слідчий, який здійснює досудове розслідування кримінального правопорушення, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи НПУ, СБУ, НАБУ, ДБР, БЕБ, органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів ДКВС України, ДПСУ.

Тому найбільш оптимальним варіантом усунення зазначеного недоліку, ми вважаємо законодавче закріплення системи правоохоронних органів держави із чітким визначенням критеріїв віднесення органу до категорії правоохоронних. Окрім того, що

перелік правоохоронних органів повинен бути визначений безпосередньо у нормативних актах - існує ще один критерій, який робить недостатнім таке рішення. Він пов'язаний з тим, що посади у таких органах нерівнозначні з точки зору виконання завдань правоохоронної діяльності і не всі посади передбачають наявність суто правоохоронних функцій. У складі правоохоронного органу є різні підрозділи (частини з яких не надано правоохоронні функції), а у складі цих підрозділів є особи, які також не мають правоохоронних функцій. Ураховуючи окреслені вище складнощі, Касаційний кримінальний Суд Верховного Суду у своїй постанові від 25 жовтня 2021 року наголосив: «визначаючи поняття «працівник правоохоронного органу», слід виходити не лише з того, виконує чи не виконує конкретний орган правоохоронну функцію, а й з комплексного аналізу норм КК, рішень Конституційного Суду України та положень нормативно-правових актів, які регулюють правовий статус конкретного органу, де міститься вказівка, зокрема, про здійснення цим органом правоохоронної функції» (у даному рішенні зазначено, що начальник Територіального сервісного центру МВС Регіонального сервісного центру МВС у Волинській області не є працівником правоохоронного органу) [7].

Враховуючи зазначене, необхідно також у відомчих нормативно-правових актах (які регламентують посадові обов'язки працівників) вказувати чи має конкретна посада в правоохоронному органі статус службової особи, яка виконує правоохоронну функцію.

Враховуючи зазначене ми формуємо визначення працівника правоохоронного органу як суб'єкта одержання неправомірної вигоди – атестована службова особа державного органу, який наділений владними повноваженнями у сфері охорони правопорядку з визначеним законом правовим статусом, основним завданням діяльності якого є охорона конституційного ладу, інтересів суспільства і держави, прав, свобод і законних інтересів громадян від протиправних посягань, забезпечення публічної безпеки та порядку, запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування правопорушень.

Список використаних джерел

Труба Р. М. Адміністративно-правове регулювання діяльності Державного бюро розслідувань: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081–Право. К., 2020. 254 с.

Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. Голос України. 2012. № 90-91 від 19.05.2012.

Таркан О. М. Методика розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою

органу поліції: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081–Право. Х., 2021. 244 с.

Хамула П.І. Правоохоронні органи в системі органів державної влади: автореф. ... дис. канд. юрид. наук; 12.00.01. Х. 2016. 21 с.

Ковалів М.В. Адміністративно-правове регулювання діяльності правоохоронних органів у демократичній державі. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 1. С. 166–173.

Конституція України. Відомості Верховної Ради України.1996. № 30. Ст. 141.

Постанова Верховного Суду за судовим провадженням №51-2227км20. Категорія справи №159/1383/17. URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100579483>

Гасанов Афлатун Ельдар огли,
аспірант відділу проблем
кримінального права, кримінології та
судоустрою Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СФЕРІ ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ

Визначеність зовнішнього курсу держави на міжнародному рівні має значний вплив на правове регулювання в державі в цілому. Конституція України в 2019 році закріпила основний вектор розвитку держави шляхом реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору.

Кримінально-правова політика як частина державної політики потребує нових напрямів розвитку в умовах євроінтеграційних процесів та по суті таке завдання стоїть на шляху адаптації та гармонізації законодавства України про кримінальну відповідальність до європейських стандартів. Правовий режим воєнного стану також спричиняє значний вплив на визначення напрямів кримінально-правової політики в сучасних умовах повномасштабного вторгнення рф в Україну.

Згідно вимог ст. 20 Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з